

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Naisten köyhyys Euroopassa”

(2006/C 24/18)

Euroopan parlamentti päätti 28. huhtikuuta 2005 Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 262 artiklan nojalla pyytään Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta *Naisten köyhyys Euroopassa*.

Asian valmistelusta vastannut ”työllisyys, sosiaaliasiat, kansalaisuus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 5. syyskuuta 2005. Esittelijä oli Brenda **King**.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 28.–29. syyskuuta 2005 pitämässään 420. täysistunnossa (syyskuun 29. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon äänin 79 puolesta 2:n pidättyessä äänestämästä.

1 Tausta**1.1 Kansainvälinen köyhyyden poistamisen päivä**

YK:n yleiskokous on nimennyt lokakuun 17. päivän kansainväliseksi köyhyyden poistamisen päiväksi lisätäkseen tietoisuutta tarpeesta poistaa köyhyys ja puute kaikissa maissa.

1.2 Naiset ja köyhyys Euroopan unionissa

Alueiden komitea, ETSK ja Euroopan parlamentti laativat kukin asiakirjan aiheesta ”Naiset ja köyhyys Euroopan unionissa” kyseistä päivää silmällä pitäen antaakseen oman panoksensa keskusteluun köyhyyden luonteesta nykyisessä EU:ssa. Koordinointi edellä mainittujen EU:n toimielinten välillä on ollut runsasta, vaikka kukin asiakirja laaditaankin eri näkökulmasta.

1.3 Köyhyysriskin määrittely

Köyhyysriskillä tarkoitetaan sitä osuutta ihmisistä, joiden tulot ovat alle 60 prosenttia kunkin maan sisäisestä mediaanitulosta. Tulot tarkoittavat kotitalouden käytettävissä olevia kokonaistuloja, jotka jaetaan ja osoitetaan kotitalouden kullekin jäsenelle.

1.4 Puitteet köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi EU:ssa

Vuonna 2000 jäsenvaltiot sopivat eurooppalaisen strategian laatimisesta sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden torjumiseksi (2000) soveltamalla avointa koordinoitimenetelmää. Kyseinen strategia käsittää sovitut tavoitteet sekä kunkin jäsenvaltion velvollisuuden esittää näiden tavoitteiden mukainen kaksivuotinen kansallinen toimintasuunnitelma. Indikaattoreiksi luetaan mukaan sosiaalisen osallisuuden neljä ulottuvuutta eli köyhyys, työllisyys, terveys ja koulutus. Naisten ja miesten tasa-arvoa ei ole otettu mukaan yleiseksi tavoitteeksi EU:n kyseisessä strategiassa.

Vuonna 1999 neuvosto hyväksyi yhteisen strategian sosiaalisen suojelun uudistamiseksi. Sosiaalinen suojelu on yksi merkittävistä keinoista torjua köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä EU:n jäsenvaltioissa. Strategiassa keskitytään kolmeen aihealueeseen: sosiaalisen osallisuuden edistämiseen, eläkejärjestelmien uudistamiseen sekä terveydenhuoltojärjestelmien uudistamiseen. Sukupuolten tasa-arvoa ei ole sisällytetty mukaan.

EU:n perustuslakisopimuksesta äskettäin järjestettyjen kansanäänestysten tulosten johdosta EU:n puheenjohtajavaltiona toimiva Yhdistynyt kuningaskunta on ilmoittanut antavansa tiedonannon sosiaalisen suojelun järjestelmistä lokakuussa 2005.

1.5 Lainsäädännölliset puitteet

Suurin osa köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä torjuvista politiikoista kuuluu edelleen jäsenvaltioiden toimivallan piiriin. Perustamissopimuksen 136 ja 137 artiklan nojalla EU:lla on kuitenkin aktiivinen rooli tuettaessa ja täydennettäessä jäsenvaltioiden toimia sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi.

Perustamissopimuksen 13 artikla antaa EU:lle valtuudet ryhtyä toimiin — lainsäädäntötoimenpiteet mukaan lukien — sukupuoleen, rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaukseen, vammaisuuteen, ikään taikka sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi.

1.6 Köyhyysaste Euroopan unionissa

Vuonna 2001 suhteellisen köyhyysrajan alapuolella olevien määrä oli huomattava, ja yli 55 miljoonaa ihmistä eli 15 prosenttia EU:n väestöstä oli köyhyysvaarassa⁽¹⁾. Yli puolet heistä eli pitkäaikaisesti alhaisilla suhteellisilla tuloilla. Jäsenvaltioiden välillä määrissä on huomattavia eroja niin, että väestön osuus, joka on vaarassa joutua köyhyyteen, vaihtelee 9 prosentista Ruotsissa 21 prosenttiin Irlannissa. Yleensä naisten osuus on tässä huomattavasti suurempi kuin miesten.

⁽¹⁾ Köyhyysriskiä koskevat tunnusluvut on otettu Euroopan yhteisön kotitalouksien kyselytutkimuksesta.

1.7 Sosiaalisen syrjäytymisen taso

Mitä kauemmin jonkun on tultava toimeen pienillä tuloilla, sitä suuremmassa vaarassa hän on köyhtyä ja syrjäytyä sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta toiminnasta. Kaikissa jäsenvaltioissa puolet tai yli puolet vuonna 2001 köyhyysvaarassa olevista on elänyt pienillä tuloilla pidempään, toisin sanoen heidän tulonsa olivat vähemmän kuin kynnysarvo eli vähemmän kuin 60 prosenttia kulutusyksikköä kohti lasketuista maan mediaanituloista kuluvana vuonna ja vähintään kahtena kolmesta edeltävästä vuodesta (1998–2000). Keskimäärin 9 prosenttia EU:n väestöstä oli pitkäaikaisesti köyhiä vuonna 2001. Myös tässä naisten osuus on yleensä huomattavasti suurempi kuin miesten.

1.8 Väestö- ja yhteiskunnallinen tilanne EU:ssa

Väestötilanne EU:ssa on muuttumassa merkittävästi, kun vuosisadan jatkunut Euroopan työikäisen väestön kasvu pysähtyy pian. 16 prosenttia väestöstä on vähintään 65-vuotiaita ja 17 prosenttia alle 15-vuotiaita. Lisäksi elinajanodote kasvaa. Seuraavien 15 vuoden aikana yli 80-vuotiaiden vanhusten määrä nousee lähes 50 prosenttia ⁽²⁾.

Samanaikaisesti kotitalouksissa tapahtuu rakennemuutoksia. Avioliittoja solmitaan entistä vähemmän ja entistä vanhemmalla iällä, avioerot lisääntyvät, ja kaksi aikuista ja lapsia käsittävien kotitalouksien määrä on pienentynyt. Edellä mainitut kehityskulut ovat johtaneet kotitalouksien pienenemiseen kaikissa ikäluokissa. Nobelin palkinnon saanut taloustieteilijä Gary Becker sekä hänen kollegansa tuomari Richard Posner ovat todenneet, että kyseisiä muutoksia voidaan pitkälle selittää taloudellisin perustein ⁽³⁾. He katsovat, että naisten taloudellisen riippumattomuuden lisääntyminen kodin ulkopuolisten työmahdollisuuksien ansiosta merkitsee siirtymistä patriarkaalisesta avioliitosta — jossa mies on tulonhankkija ja nainen hänestä riippuvainen — kohti kumppanuusavioliittoa. Lisäksi lastensaantiin liittyvät vaihtoehtokustannukset ovat nousseet: mitä korkeammat ovat naisen tulot ja mitä korkeampi hänen työnsä status sitä enemmän hän luopuu mahdollista työuralla etenemistä sekä tuloja ajatellen lähtiessään työelämästä joko väliaikaisesti tai pysyvästi lapsia hankkiakseen.

Toinen merkittävä muutos on yksinhuoltajatalouksissa asuvien lasten määrän huomattava kasvu. 10 prosenttia 0–14-vuotiaista lapsista asui yksinhuoltajatalouksissa vuonna 2000, kun vuonna 1990 osuus oli 6 prosenttia. Tämä on seurausta avio- ja avoerojen sekä ennalta suunnittelemattomien raskauksien lukumäärän kasvusta.

⁽²⁾ Komission ja neuvoston yhteinen raportti sosiaalisesta osallisuudesta – 5. maaliskuuta 2004.

⁽³⁾ *The Sexual Revolution*, Gary Becker ja Richard Posner, 10. huhtikuuta 2005. Saatavilla osoitteessa <http://www.becker-posner-blog.com/archives/2005/04/index.html>.

2 Yleistä

2.1 ETSK pitää tervetulleena mahdollisuutta esittää näkemyksensä käsillä olevasta aiheesta, mutta katsoo, että tarkastelun kohteena olisi tullut olla ”sukupuolet ja köyhyys” eikä ”naiset ja köyhyys”, sillä näin huomio suunnattaisiin miesten ja naisten väliseen suhteeseen sekä heidän välisiinsä eroihin köyhyyden syiden osalta.

Komitea suosittelee painokkaasti, että komissio tarkistaisi köyhyyden määritelmää, sillä siinä korostetaan ainoastaan köyhyyden selkeimpiä syitä ja aliarvioidaan naisten köyhyyden tasoa ja vaikutuksia. Määritelmässä oletetaan, että kotitalouksien varat jaetaan tasapuolisesti perheissä, mutta voidaan perustellusti todeta, että köyhyys koetaan yksilötasolla ja että sitä tulisi tarkastella kyseisellä tasolla, jotta sukupuoliluottuvuudesta saataisiin oikeanlainen käsitys.

2.2 ETSK on tyytyväinen EU:n puheenjohtajavaltiona toimivan Yhdistyneen kuningaskunnan ilmoitukseen elvyttää sosiaalisen suojelun järjestelmiä koskeva keskustelu, ja se suosittelee painokkaasti sukupuolivaikutusanalyysin laatimista, jotta varmistetaan, että kyseisissä järjestelmissä otetaan huomioon naisten ja miesten tarpeet. Implisiittisenä oletuksena on, että naiset voivat turvautua miehen tuloihin. Tämä oletus, joka ei vastaa nyky-yhteiskunnan todellisuutta, on keskeinen syy naisten suurempaan köyhyysriskiin.

3 Erityistä

3.1 Köyhyysriskin kohdistuminen

Naisilla on yleensä suurempi vaara asua köyhässä kotitaloudessa: 16 prosentilla aikuisista (vähintään 16-vuotiaista) naisista tulot olivat vuonna 2001 kynnysarvoa pienemmät, kun saman ikäryhmän miehillä osuus oli 14 prosenttia ⁽⁴⁾. Tilanne on samankaltainen kaikissa jäsenvaltioissa. Köyhyysriski on suurin yksinhuoltajatalouksien keskuudessa (EU:n keskiarvo 35 prosenttia). 85 prosenttia yksinhuoltajista on naisia. Erityisesti köyhyysriski koskee 18-vuotiaita ja sitä nuorempia yksinhuoltajaisia.

65-vuotiailla ja sitä vanhemmilla köyhyysriski on suhteellisen suuri. Kaksi kolmasosaa yli 65-vuotiaista on naisia. Köyhyysaste on huomattavasti korkeampi yksin elävillä naispuolisilla eläkkeensaajilla, etenkin niillä, jotka ovat yli 80-vuotiaita tai jotka eivät saa työeläkettä. Keskeinen syy tähän on se, että mitä vanhemmaksi eläkkeensaaja tulee sitä suuremmat ovat hänen kulunsa johtuen lähinnä vammaisuuteen ja liikkumistarpeisiin liittyvistä kasvaneista terveydenhuoltokustannuksista.

⁽⁴⁾ Eurostat 2001. Yksityistalouksia lukuun ottamatta köyhyysriskiin liittyviä sukupuolten välisiä eroja on tulkittava varoen, sillä ne perustuvat oletukseen tulojen tasapuolisesta jaosta kotitalouksissa.

Tutkimusten mukaan moninkertaista syrjintää kohtaavat naiset — esimerkiksi ikääntyneet, etnisiin vähemmistöihin tai maahanmuuttajaryhmiin kuuluvat, vammaiset, homoseksuaaliset — ovat vielä suuremmassa vaarassa joutua sosiaalisesti syrjäytyneiksi ja köyhyteen.

3.2 Naisten köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytyneisyyden työmarkkinaulottuvuus

Työtä pidetään sosiaalisen osallisuuden kannalta olennaisena tekijänä sekä tehokkaimpana yksittäisenä keinona köyhyydestä eroon pääsemiseksi ei ainoastaan siitä syystä, että se tuottaa tuloja, mutta myös siksi, että sillä voidaan edistää yhteiskunnallista osallistumista ja yksilön kehittymistä. Tämä käy ilmi Lissabonin strategian tavoitteissa, joissa todetaan, että vuoteen 2010 mennessä Euroopan unionista tulee ”maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestäväää talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta”. Tätä ajatellen naisten osallistuminen työmarkkinoihin on välttämätöntä ja olennaista, jotta vuonna 2010 saavutettaisiin naisten työllisyysastetta koskeva konkreettinen 60 prosentin tavoite. Vaikka naisten työhönosallistumisasteet lähentyvät miesten työhönosallistumisasteita, köyhyysriski uhkaa siitä huolimatta palkkatyössä olevia naisia. Tämä johtuu siitä, että naisten työhönosallistumiseen liittyy merkittäviä vaikeuksia, kuten naisten korkea työttömyysaste 25 jäsenvaltion EU:ssa⁽⁵⁾ sekä vaikeus yhteensovittaa kotiin ja työhön liittyviä velvollisuuksia, suuntaus kohti naisten työssäkäynnin eriytymistä ja sektorisointumista, epävarmojen ja sosiaalioikeudelliselta suojaltaan aiempaa heikompien työsuhteiden laaja levinneisyys sekä kaikissa Euroopan maissa vallitseva sukupuolten välinen palkkakuilu.

3.2.1 Palkkakuilu

Kolmekymmentä vuotta vuonna 1975 annetun samapalkkaisuutta koskevan direktiivin jälkeen naiset ansaitsevat eurooppalaisen keskiarvon mukaan edelleenkin ainoastaan 85 prosenttia miesten tuntipalkoista⁽⁶⁾. Monissa maissa tämä ero on huomattavasti suurempi — jopa 33 prosenttia. ETSK on EP:n naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunnan tapaan närkästynyt siitä, että kyseinen kuilu on edelleen olemassa, ja yhtyy sen suositukseen, että neuvosto ja komissio ryhtyisivät asianmukaisiin toimiin ”kyseisen epäoikeudenmukaisuuden lopettamiseksi”.

3.2.1.1 Lasten hankkimisen vaihtoehtoiskustannukset

Monissa tutkimuksissa lasten hankkimisen vaihtoehtoiskustannusten on katsottu johtuvan siitä, että naiset synnyttävät lapset ja käyttävät miehiin verrattuna suhteettoman paljon aikaa

lasten hoitamiseen. Useimmat naiset poistuvat työmarkkinoilta ainakin joksikin aikaa elämässään. Miehillä on sitä vastoin ollut yleistä jatkuva ja kokoaikainen osallistuminen työmarkkinoihin täysipäiväisen koulutuksen päättymisestä eläkkeelle siirtymiseen. Työmarkkinoilta poistuminen voi vaikuttaa haitallisesti ansioihin. Lastenhoidosta johtuva työnteon keskeyttäminen voi merkitä lyhyempiä työsuhteita, kokemuksen vähäisempää karttumista sekä huonompia mahdollisuuksia koulutukseen. Tämän vuoksi palkankorotuksia myönnetään usein niille, jotka pysyvät työelämässä yhtämittaisesti useita vuosia. Haitallinen vaikutus ansiotuloihin onkin sitä suurempi mitä pidemmästä poissaolotajaksosta on kysymys.

3.2.2 Äidin koulutustaso

Pitkäkö poissaolo työelämästä pieniä lapsia hoidettaessa on työntekijäprofiilina todennäköisempi äideille, joiden koulutustaso on alhainen. Samalla kun akateemisen loppututkinnon suorittaneet äidit ovat lyhentäneet aikajaksoa, jonka he ovat poissa työmarkkinoilta, tutkintoa vailla olevien naisten käyttäytymisen ei ole muuttunut. Tutkintoa vailla olevat äidit jäävät todennäköisemmin pois työmarkkinoilta, kunnes lapsi menee kouluun, kun taas tutkinnon suorittaneet pitävät todennäköisemmin ainoastaan äitiysloman ja maksavat siitä, että joku muu huolehtii heidän lapsestaan.

Tästä syystä naiset, joilla on heikompi koulutustaso ja jotka todennäköisemmin ovat pidempään poissa työelämästä (ja joilla on myös pienimmät ansaintamahdollisuudet ennen lapsen hankkimista), kärsivät taloudellisesti eniten.

3.2.3 Yksinhuoltajuus

Kuten kohdassa 1.8 todetaan, yksinhuoltajien määrä on kasvanut, ja tilastojen mukaan he ovat erityisessä vaarassa kärsiä köyhyydestä. Koska 85 prosenttia yksinhuoltajista on naisia, kyseinen köyhyysriski on sukupuolisidonnainen. Suuri osa riskistä johtuu alhaisesta työvoimaosuudesta: kun naimisissa olevista naisista 68 prosenttia on työelämässä, yksinhuoltajista heitä on ainoastaan 50 prosenttia.⁽⁷⁾ Verrattuna äitien kasvavaan työllisyysasteeseen yksinhuoltajaäitien työllisyysaste ei juurikaan ole muuttunut.

Tutkimukset osoittavat, että kohtuuhintaisen lastenhoidon puuttuminen ei ole ainoa este yksinhuoltajille siirtyä työelämään. Muita esteitä ovat seuraavat:

— Työelämän ulkopuolella olevilta yksinhuoltajilta puuttuu yleensä sellaista ammattitaitoa, jolla on kysyntää⁽⁸⁾. Mitä vähemmän heillä on ammattitaitoa sitä heikommat mahdollisuudet heillä on pysyä työmarkkinoilla. Tähän vaikuttavat ratkaisevasti käytettävissä olevat jatkokoulutusmahdollisuudet vanhempainloman aikana.

⁽⁷⁾ Eurostat 2003.

⁽⁸⁾ Finch ym., *New Deal for Lone Parents: Learning From the Prototype Areas*, DSS Research Report No. 92, CDS, Leeds, 1999; Lewis ym., *Lone Parents and Personal Advisers: Roles and Relationships*, DSS Research Report No. 122, CDS, Leeds, 2000; Dawson ym., *New Deal for Lone Parents: Report on Qualitative Interviews with Individuals, Research and Development Report ESR55*, Employment Service, Sheffield, 2000; Holtermann ym., *Lone Parents and the Labour Market. Results from the 1997 Labour Force Survey and Review of Research*, Employment Service Report 23, The Stationary Office, London, 1999.

⁽⁵⁾ Eurostat 2004.

⁽⁶⁾ Eurostat 2003.

- Yksinhuoltajat keskittyvät yleensä sellaisille maantieteellisille alueille, joilla työvoiman kysyntä on vähäistä.
- Työelämän ulkopuolella olevilla yksinhuoltajilla on todennäköisemmin heikko terveys ja heillä on todennäköisemmin kotona lapsi tai joku muu, jonka sairaus tai vammaisuus rajoittaa mahdollisuuksia työntekoon (joka kymmenes kaikista työelämän ulkopuolella olevista yksinhuoltajista).
- Suurissa vaikeuksissa yksinhuoltajat masentuvat todennäköisemmin, mistä voi puolestaan tulla este työskentelylle.

Lisäksi monet yksinhuoltajat joutuvat usein huolehtimaan lapsistaan myös itse ja etsivät töitä, joiden aikataulu antaa heille mahdollisuuden viettää mahdollisimman paljon aikaa lastensa kanssa sovittaakseen näin perheen ja työnteon. Siksi monien heistä on pakko tyytyä epävarmoihin, heikosti turvattuihin ja huonosti palkattuihin työpaikkoihin.

3.2.3.1 Teiniraskaudet

Köyhyysriski koskee erityisesti 18-vuotiaita ja sitä nuorempia yksinhuoltajanaisia. EU:ssa 6 prosenttia nuorista naisista on äitejä 18:een ikävuoteen mennessä. Prosenttimäärä tosin vaihtelee ja on 3 prosenttia Italiassa, Alankomaissa, Espanjassa ja Ruotsissa, 12 prosenttia Unkarissa ja Slovakiassa ja 13 prosenttia Yhdistyneessä kuningaskunnassa ⁽⁹⁾.

Teinivanhemmat elävät muita ikäisiään todennäköisemmin köyhyydessä ja työttöminä, ja heillä on vaikeuksia välttää kyseistä tilanteelta ennen kaikkea koulutuksen puuttumisen sekä muiden edellä mainittujen syiden johdosta. Esimerkiksi 45 prosenttia niistä naisista 15 jäsenvaltion EU:ssa, jotka ovat teiniäitejä, elävät alimpaan tuloviidennekseen kuuluvissa kotitalouksissa, kun vastaavasti ainoastaan 21 prosenttia naisista, jotka ovat saaneet ensimmäisen lapsensa 20–30-vuotiaina, kuuluu kyseiseen tuloryhmään. 90 prosenttia teinivanhemmista saa sosiaalietuuksia, ja teiniäidit tukeutuvat muita yksinhuoltajaiteja todennäköisemmin yksinomaan etuuksiin ja nauttivat niitä pidempiä kausia.

Jäsenvaltiot ovat ottaneet prioriteetikseen teinivanhemmuuksien määrän vähentämisen, sillä tällä tavoin on mahdollista vähentää köyhyyden todennäköisyyttä sekä sen jatkumista sukupolvelta toiselle. Kysymys siitä, miten teini-ikäisten synnytyksiä voidaan vähentää, on paljon keskustelua herättävä aihe, johon on olemassa laaja kirjo ratkaisuja sukupuolivalistuksen lisäämisestä sen vähentämiseen, pidättyvyydestä valistamisesta ehkäisyvälineiden ilmaiseen jakeluun kouluissa, jälkiehkäisytablettien jakamisesta sosiaalietuuksien tarkistamiseen avo- ja avioliittojen lisäämiseksi teinivanhempien keskuudessa.

Niitä neljää EU:n jäsenvaltiota, joissa teini-ikäisten synnytyksiä on vähiten, voitaisiin käyttää esikuvana muille kysymystä ratkaisemaan pyrkiville jäsenvaltioille.

3.2.4 Työssäkäyvät köyhät

Naisten osallistuminen työmarkkinoille on kasvanut osa-aikatyön, joustavan työajan, vuorotyön ja määräaikaistyön kaltaisten epätyypillisten töiden lisääntymisen seurauksena. Naisista on osa-aikatyössä keskimäärin 27 prosenttia ja miehistä vastaavasti ainoastaan 4 prosenttia ⁽¹⁰⁾. Sukupuolten välinen palkkakuilu onkin osa-aikatyön osalta kokoaikatyötä suurempi: osa-aikatyötä tekevien naisten keskimääräinen tuntipalkka on noin 60 prosenttia kokoaikaista työtä tekevien miesten palkasta ja vastaavasti kokoaikaista työtä tekevien naisten tuntipalkka 82 prosenttia.

Vähän koulutetut työntekijät, pimeää työtä tekevät sekä vähemistöihin kuuluvat tai maahanmuuttajat, joilla ei ole itsenäistä oikeudellista asemaa tai joilla se on hyvin rajoitettu, ovat erityisesti vaarassa joutua köyhyteen, sillä heidän tekemistään töistä maksettava palkka on yleensä pieni sen lisäksi, että työ on vähän arvostettua ja sen jatkuminen on epävarmaa. Tutkimukset osoittavat, että äärimmäisissä tapauksissa kyseisenlaisissa tilanteissa olevat naiset ovat vaarassa joutua ihmiskaupan, prostituution ja väkivallan uhreiksi.

3.2.5 Palkaton työ

Naiset eivät edelleenkään saa palkkaa kotona tehdystä työstä. Jopa silloin, kun kyse on suuresta määrästä palkkatyötä tekeviä naisia, ostosten tekoa sekä vanhusten- ja lastenhoitoa pidetään edelleen heidän velvollisuuksiinsa kuuluvina, sillä miehet tekevät alle 40 prosenttia kaikista kotitaloustöistä ja ainoastaan 25–35 prosenttia lastenhoitotyöstä ⁽¹¹⁾. Tätä palkatonta työtä ei rekisteröidä järjestelmällisesti kansallisiin tilastoihin, mikä merkitsee sitä, että se ei näy poliittisille päättäjille.

On syytä painottaa sitä, että perhe- ja työelämän velvollisuuksien yhteensovittaminen on todellinen haaste miehille ja naisille. Naisilla, joilla on alle 12-vuotiaita lapsia, työllisyysaste on runsaat 15 prosenttiyksikköä alempi kuin lapsettomilla naisilla (60 ja 75 prosenttia vastaavasti). Miehillä, joilla on alle 12-vuotiaita lapsia, työllisyysaste on kuitenkin 91 prosenttia eli viisi prosenttiyksikköä korkeampi kuin lapsettomilla miehillä.

3.2.6 Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömyys liittyy hyvin läheisesti sosiaaliseen ahdistukseen, kun ihmiset, jotka ovat olleet pitkään työttöminä, menettävät usein työmarkkinoille pääsyn kannalta välttämättömän ammattitaidon ja itseluottamuksen, ellei asianmukaista ja oikea-aikaista tukea ole tarjolla. Euroopan unionin tasolla naisten

⁽⁹⁾ Innocenti Report Card, nro. 3, heinäkuu 2001: *A League Table of Teenage Births in Rich Nations* (UNICEF).

⁽¹⁰⁾ Eurostat, *Labour Force Survey* 2003.

⁽¹¹⁾ *How Europeans spend their time*, Eurostat 1998–2002.

pitkäaikaistyöttömyys (4,5 prosenttia) on miesten pitkäaikaistyöttömyyttä (3,6 prosenttia) korkeampi ⁽¹²⁾. Tästä huolimatta ohjelmat, joilla pitkäaikaistyöttömät pyritään saamaan palkkatyön piiriin, hyödyttävät yleensä miehiä, sillä naisille tarjotaan kapea-alaisempaa koulutusta sekä sukupuoleen perustuvien kaavamaisten käsitysten mukaisia — ja siitä syystä huomattavasti enemmän palkattuja — työpaikkoja.

3.2.7 Eläkkeet

3.2.7.1 Naisten epäedullinen asema työmarkkinoilla sekä siitä aiheutuva palkkakuilu koskee myös eläkkeelle siirtymistä. Tämä johtuu siitä, että eläkemalli on laadittu monissa jäsenvaltioissa miesten näkökulmasta, niin että se syrjii naisia, joista monet keskeyttävät työuransa, työskentelevät epätyypillisessä työssä tai tekevät ajoittain palkatonta työtä. Tämän seurauksena monet naiset ovat epäedullisessa asemassa hankkiessaan tarvittavia oikeuksia ja säästöjä nauttiakseen turvallisuudesta vanhemmalla iällä. Kaksi kolmasosaa eläkkeensaajista on naisia, ja heidän keskimääräiset tulonsa ovat 53 prosenttia miesten tuloista, millä voi olla vaikutuksia heidän terveyteensä, asumiseensa ja elämänlaatuunsa. 75 prosenttia tulosidonnaisia sosiaaliturvaetuksia saavista eläkkeensaajista on naisia. Johtopäätöksenä on, että iäkkäät naiset, lesket ja eronneet mukaan lukien, ovat köyhimpiä eläkkeensaajia, ja EU:n väestön ikääntymisen pitkäaikaiset yhteiskunnalliset seuraukset huomioon ottaen kyseinen suuntaus jatkaa yleistymistään, ellei sen osalta ryhdytä toimiin.

Aiemmassa lausunnossaan ⁽¹³⁾ ETSK suositti eläkejärjestelmien mukauttamista sukupuolten tasa-arvon varmistamiseksi niin, että pitkän aikavälin päämääränä olisi eläkkeiden yksilöllistäminen. Lisäksi ETSK suositti, että jäsenvaltioiden kokemukset tulisi jakaa, jotta tiettyjen naisten eläkkeet — erityisesti niiden, joilla on urakatkoksia — eivät jäisi riittämättömiksi.

Kyseisessä aiemmin annetussa lausunnossa todetaan lisäksi, että eräät jäsenvaltiot tukevat ikääntyneitä kansalaisiaan eläkkeiden lisäksi muin tavoin. Tämä tapahtuu esim. antamalla verohelpouksia, ilmaista sähköä, julkisen liikenteen vapaa- tai alennuslipuja tai vuokran verovähennysoikeuksia. Kyseinen suositus on tervetullut, sillä naiset elävät miehiä todennäköisemmin iäkkäiksi (korkeamman elinajanodotteen takia) ja yksin (he elävät puolisoitaan kauemmin), mikä merkitsee sitä, että heillä on todennäköisemmin iäkkäiden eläkkeensaajien kohtaamia ongelmia. Yleisesti ottaen iäkkäiden eläkkeensaajien ansioihin ja sijoituksiin perustuvat tulot ovat muita eläkkeensaajia alemmat, samalla kun heidän menonsa saattavat olla suuremmat vammaisuudesta, liikkumistarpeista ja omaisuuden arvon alenemisesta johtuen.

3.2.7.2 Epätyypillistä työtä tekevien naisten — vähemmistöihin kuuluvat, laillisesti maassa asuvat kansalaiset sekä vaadittavia asiakirjoja vailla olevat maahanmuuttajat mukaan luettuna

— asemaa heikentää edelleen se, että kyseisten töiden kuuluminen työeläkejärjestelmän piiriin on vähemmän todennäköistä. Koska miehet ansaitsevat työuransa aikana naisia enemmän, lopullinen eläke on miehillä naisten eläkettä korkeampi. Eläkevarat on lisäksi aiemmin kytketty pääasialliseen palkansaajaan, joka on kerryttänyt varoja ja joka on tavallisesti ollut mies. Avioerojen lisääntyminen on kyseenalaistanut tämän, sillä nainen on tavallisesti epäedullisessa asemassa parisuhteen rikkoutuessa. Eräät jäsenvaltiot ovat tosin panneet täytäntöön säädöksiä, joiden perusteella tuomioistuimilla on nykyään mahdollisuus jakaa omaisuus avioerotilanteissa parhaaksi katsomallaan tavalla.

3.3 Naisten köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytyneisyyden koulutusulotuvuus

3.3.1 Työvaihtoehdot ja työllistyminen määräytyvät koulutustason perusteella. Tilastojen mukaan tämä koskee erityisesti naisia. Pidemmälle koulutetuilla (tämä määritellään vastaamaan koulutustasoa ISCED 5 ja 6) naisilla on useammin työpaikka kuin niillä, joiden koulutustaso on alempi (koulutustaso on tällöin alle ISCED 2) ⁽¹⁴⁾. 25 jäsenvaltion EU:ssa 49 prosentilla 20–49-vuotiaista vähän koulutetuista naisista on työpaikka, kun pidemmälle koulutetuista naisista työpaikka on 84 prosentilla. On syytä kiinnittää huomiota siihen, että kyseinen ero, joka naisten kohdalla on 30 prosenttiyksikköä, on ainoastaan 10 prosenttiyksikköä (83 ja 93 prosenttia vastaavasti) miesten tapauksessa. Pidemmälle koulutetut naiset, joilla on lapsia, pysyvät tavallisesti työelämässä. 25 jäsenvaltion EU:ssa vertailu kyseisten kahden ryhmän välillä antaa seuraavanlaisen tuloksen: ei lapsia (88 ja 57 prosenttia), 1 tai 2 lasta (80 ja 43 prosenttia) ja 3 tai useampia lapsia (63 ja 22 prosenttia).

3.3.2 Opinto-ohjelmissa rohkaistaan pitkälti sukupuolen perusteella määräytyviin ainevalintoihin niin, että työt valitsevat alhaiseen palkkatasoon johtavia aineyhdistelmiä ja ammatteja, koska opettajia ja ammatinvalinnanohjaajia ei ole koulutettu ottamaan huomioon tai ymmärtämään tasa-arvonäkökohtien merkitystä. Tämänkaltaiselle eriyttämiselle ovat eniten alttiina jo ennestään köyhyysriskin piiriin kuuluvien kotitalouksien työt, sillä tutkimusten mukaan ⁽¹⁵⁾ kyseinen ryhmä on suhteettoman suuressa määrin edustettuna vähän arvostetuissa työtehtävissä alhaisen koulutustasonsa johdosta. Osa-aikainen ruumiillinen työ on muihin osa-aikaisiin töihin ja kokoaikaisiin ruumiillisiin töihin verrattuna kaikkein epäedullisin työllistymisvaihtoehto naisille, sillä kyseistä työtä tekeillä naisilla on erittäin alhainen koulutustaso. Kyseisten naisten työvaihtoehdot ovat rajalliset siitä syystä, että koko heidän koulutuksensa määräytyy köyhyyden ja sukupuolen keskinäisen vuorovaikutuksen perusteella, mikä ei vaikuta ainoastaan heidän työuraansa ja eläkkeelle siirtymiseensä, vaan saattaa johtaa sukupolvesta toiseen jatkuvaan köyhyyskierteeseen.

⁽¹²⁾ Eurostat, *European Labour Force Survey 2003*.

⁽¹³⁾ ETSK:n 29. marraskuuta 2001 antama lausunto aiheesta ”Talouskasvu, verotus ja EU:n eläkejärjestelmien kestävyys” (EYVL C 48, 21.2.2002 – esittelijä Harry Byrne ja apulaisesittelijä Jan van Dijk).

⁽¹⁴⁾ EC Statistics in focus – Population and social conditions, 4/2005.

⁽¹⁵⁾ Warren, T., *Divergent Female Part-time Employment in Britain and Denmark and the Implications for Gender Equality*, Sociological Review, 49(4), 2001, s. 548–567.

3.3.3 ETSK suhtautuu myönteisesti siihen, että Lissabonin strategian tavoitteissa huomio kohdistetaan työllistymiseen ja erityisesti naisten työllistymiseen, mutta toteaa, että tämä on riittämätöntä niitä naisia ajatellen, jotka ovat vaarassa joutua köyhyteen. Jäsenvaltioilla on mahdollisuus toimia kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen kanssa — etenkin niiden, jotka toimivat sukupuolten tasa-arvon ja köyhyyden poistamiseen liittyvien kysymysten parissa — päättääkseen tämän elinikäisen ja sukupolvelta toiselle siirtyvän köyhyyden kiinnittämällä huomiota tyttöjen ja poikien uravalintaa koskeviin kaavamaisiin käsityksiin oppilaitoksissa sekä luomalla tehokkaita aikuiskoulutuskursseja, jotka ovat kaikkien ulottuvilla, kehittävätkin sellaista ammattitaitoa, jolle on kysyntää, ja täyttävät kyseisten naisten tarpeet.

3.4 Naisten köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytyneisyyden rikosoikeudellinen ulottuvuus

3.4.1 Naiset ovat vähemmistönä niistä, joita asetetaan syytteen tai jotka on tuomittu rikoksesta. Todetuista rikoksenteijöistä naisia on noin joka viides, ja ainoastaan 6 prosenttia vangeista on naisia. Viimeisimmän vuosikymmenen aikana naisvankien määrä on kuitenkin noussut jyrkästi, vaikka naispuolisten rikoksenteijöiden määrä ei olekaan noussut vastavasti⁽¹⁶⁾. Useimmat naiset joutuvat vankilaan rikoksista, joihin ei liity väkivaltaa, ja heidän vankilatuomionsa ovat alle vuoden pituisia. Lähes neljännes naisvangeista on tutkintavankeudessa, ilman että heitä on tuomittu mistään rikoksesta.

3.4.2 Samassa tutkimuksessa tuodaan esille, että suurella osalla vankeusrangaistuksen saaneista naisista ei ollut taloudellisesti turvattua asemaa ennen vangituksi joutumistaan, vaan he joko eivät olleet koskaan olleet työelämässä tai olivat tehneet ainoastaan huonosti palkattuja töitä, joiden jatkuvuudesta ei ollut varmuutta sen lisäksi, että heillä ei ollut pysyvää asuntoa, heidän koulutustasonsa oli erittäin alhainen ja he olivat olleet perheenjäsenten tai perheeseen kuulumattomien miespuolisten hyväksikäyttäjien joko fyysisen ja/tai seksuaalisen väkivallan uhreja. Siksi naisille annettavilla vankeusrangaistuksilla lisätään niiden syrjäytymistä, jotka jo ennestään ovat sosiaalisesti syrjäytyneitä.

3.4.3 Eräissä jäsenvaltioissa tehdyt tuomioita koskevat tutkimukset — joita käsitellään edellä mainitussa tutkimusraportissa — voisivat selittää naisvankien lukumäärän jyrkkää kasvua. Niissä annetaan ymmärtää, että naisille määrätään usein vankeusrangaistus siitä syystä, että he jo ovat sosiaalisesti syrjäytyneitä (esim. asunnottomia, työttömiä, huumeidenkäyttäjiä), ja että tuomarit katsovat, että koska he jo ovat sosiaalisesti syrjäytyneitä, vaara siitä, että he tekevät rikoksen tulevaisuudessa, on suurempi, ja että vankeusrangaistus siihen liittyvine yhteiskuntaan sopeuttavine käytäntöineen ja ohjelmineen saattaa vähentää todennäköisyyttä siitä, että jo syrjäytyneet naiset ryhtyisivät uudelleen rikollisiin toimiin (tai käyttämään huumeita) vankilasta päästyään.

3.4.4 Tutkimuksessa tuodaan esille se, että yhteiskuntaan sopeuttaminen ja uudelleen integroiminen on naisvankien kohdalla mahdotonta, kun otetaan huomioon heidän epäsuotuisa työ- ja koulutustaustansa. Lisäksi suuri osa (50 prosenttia Englannissa ja Walesissa)⁽¹⁷⁾ kyseisistä naisista on henkisesti sairaita, kun toisaalta useimpien naisvankien vankeustuomiot

ovat suhteellisen lyhyitä. On kyseenalaista, ovatko vankilat yhteiskuntaan sopeuttavia laitoksia, mutta vaikka näin olisikin, kuten tutkimustulokset osoittavat, on vaikea ymmärtää, miten vankiloiden yksistään voidaan odottaa milloinkaan voivan tarjota suurimmalle osalle vangeista tehokasta koulutusta, tuloksekasta vieroitushoitoa huumausaineista, henkistä tukea tai sellaista ammattitaitoa, jolle on kysyntää vankeuden päätyttyä.

3.4.5 Vankiloiden ensisijaisena tarkoituksena on rankaaminen. Tutkimuksessa kävi ilmi, että vankilarangaistukset johtavat sellaisten naisten syrjäytymiseen, jotka ennen vangitsemista eivät olleet syrjäytyneitä, ja se lisää entisestään sosiaalisesti syrjäytyneiden syrjäytymistä. Naisten vankeusrangaistuksesta aiheutuu vielä miesten vankeusrangaistusta enemmän haittaa, kun otetaan huomioon lapsille aiheutetut vahingot heidän äitinsä joutuessa vankilaan. Esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa 25 prosenttia vankilaan suljetuista naisista ilmoitti, että heidän lastensa isä, aviomiehensä tai kumppaninsa huolehti heidän lapsistaan. Kyseinen osuus on vangittujen miesten osalta niinkin korkea kuin 92 prosenttia. Tämä seikka painaa vaa'assa huomattavasti enemmän kuin mitkä tahansa hyödyt, joita ajatellaan saatavan rikosoikeuden, riskien ehkäisemisen tai niiden vähentämisen muodossa.

3.4.6 Ulkomaalaiset sekä vähemmistöryhmiin kuuluvat naiset ovat kaksinkertaisen syrjinnän kohteena, minkä seurauksena heitä on rikosoikeudellisen järjestelmän piirissä suhteellisen suuri määrä.

3.4.7 ETSK yhtyy selvityksessä esitettyihin suosituksiin siitä, että olisi ryhdyttävä toimiin vankiloihin tuomittavien naisten määrän vähentämiseksi huomattavasti etenkin, kun monet heistä ovat tutkintavankeudessa eivätkä ole tuomittuja mistään rikoksesta, ja silloin kun kyse on rikoksesta, siihen ei tavallisesti liity väkivaltaa. Eräät jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön vähemmän haitallisia vaihtoehtoja vankeusrangaistukselle niin, että asianmukaisen hoidon ja tuen avulla naispuoliset lainrikojat, joilla on monia ongelmia, voivat sopeutua yhteisöön.

3.5 Nais- ja lapsikaupan torjunta

Nais- ja lapsikauppa — joka on yksi väkivallan muoto — johtuu sukupuolten välisestä rakenteellisesta epätasa-arvosta. Nais- ja lapsikauppaa esiintyy etenkin köyhissä oloissa: sen uhrin kärsivät monenlaisesta köyhyydestä, mikä aiheuttaa muun muassa joutumista pakkotyöhön tai seksiorjuuteen, fyysisiä ja psyykkisiä terveysongelmia sekä sosiaalista syrjäytymistä. Lähtömaissa toteutettavien köyhyydentorjuntastrategioiden sekä erityisesti naisten taloudellisia mahdollisuuksia koskevien köyhyydentorjuntastrategioiden ja sosiaalisen kehityksen strategioiden on oltava läheisessä vuorovaikutuksessa. Pitkän aikavälin torjuntastrategioilla on puututtava ihmiskaupan perussyihin, joita ovat muun muassa köyhyys, syrjintä, rasismi, patriarkaaliset rakenteet, naisiin kohdistuva väkivalta, fundamentalismi, sukupuolten välinen epätasa-arvo, sosiaalisten turvaverkkojen puuttuminen, rahanpesu, korruptio, poliittinen epävakaus, konfliktit ja valvonnan ulkopuolella olevat alueet sekä valtioiden väliset esteet ja erot. Kaikkien valtioiden on ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla puututaan miesten ja naisten väliin epätasa-arvoisiin valtasuhteisiin. Lisäksi on ryhdyttävä myönteisiin toimenpiteisiin naisten aseman vahvistamiseksi kaikilla elämänalueilla.

⁽¹⁶⁾ Comparative Report based on National Reports' Fieldwork Findings, jonka on laatinut keskieurooppalaisten yliopistojen muodostama tutkimusryhmä; tilastoja on kuudesta EU-maasta, jotka ovat Espanja, Saksa, Englanti ja Wales, Italia, Ranska ja Unkari.

⁽¹⁷⁾ Yhdistyneen kuningaskunnan naisten valtakunnallinen komissio (UK Women National Commission), maaliskuu 2005.

4 Suositukset

4.1 ETSK on tyytyväinen komission ja neuvoston sosiaalisesta osallisuudesta laatimaan yhteiseen raporttiin, joka julkaistiin 5. maaliskuuta 2004. Se ilmaisee tyytyväisyytensä kuuteen keskeiseen poliittiseen painopisteeseen, joihin ne kehottavat jäsenvaltioita kiinnittämään erityistä huomiota kansallisissa toimintasuunnitelmissaan (ks. liite). ETSK katsoo kuitenkin, että raportissa jätetään silmäänpistäväällä tavalla mainitsematta eräs toimintamuoto, toisin sanoen sukupuolinäkökohdat huomioon ottavien indikaattoreiden yksilöiminen ja seuranta. ETSK suosittaa painokkaasti niiden sisällyttämistä painopisteisiin, sillä miesten ja naisten välillä on merkittäviä köyhyyteen liittyviä eroja. Jos köyhyyden sukupuolisidonnainen luonne jätetään huomiotta tai jos politiikkojen vaikutuksia ei seurata sekä naisten että miesten osalta, on mahdollista, että monet köyhyyden poistamiseksi laaditut politiikat onnistuvat vain osittain. Köyhyyden sukupuolisidonnaisen luonteen huomioonottaminen on sopusoinnussa Kööpenhaminassa vuonna 1995 järjestetyssä sosiaalisen kehityksen yleismaailmallisessa huippukokouksessa köyhyyden poistamisesta annetun sitoumuksen kanssa. Tuolloin sovittiin, että etusija annetaan köyhyydestä usein eniten kärsimään joutuvien eli naisten ja lasten tarpeille ja oikeuksille.

4.2 Monet jäsenvaltiot ovat vahvistaneet merkittävästi institutionaalisia järjestelyitään köyhyysaiheen ja sosiaalisen osallisuuden valtavirtaistamiseksi niiden kansallisessa päätöksenteossa. Toimenpiteitä olisi kuitenkin lisättävä ottamalla työmarkkinaosapuolet mukaan — kansalaisjärjestöt mukaan luettuna — paikallisella, kansallisella ja alueellisella tasolla politiikkojen laadintaan ja täytäntöönpanoon etenkin koulutusta, työllisyyttä ja eläkkeitä koskevissa kysymyksissä.

4.3 ETSK suositaa painokkaasti, että naisten työllisyyden lisäämistä koskevia Lissabonin strategian tavoitteita täydennettäisiin strategioilla sen varmistamiseksi, että köyhtymisvaarassa olevat naiset hankkivat senttyypistä ammattitaitoa, jolla on kysyntää ja jonka avulla he tulevat taloudellisesti riippumattomiksi. Lisäksi kaikenikäisten naisten toimeentulon takaamiseksi on edistettävä tehostettuja aloitteita ja toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan työpaikkojen laatua sekä sulkemaan sukupuolten välinen palkkakuilu. Kasvua ja työllisyyttä koskevista

yhdenmetyistä suuntaviivoista vastikään antamassa lausunnossaan ETSK ihmettelee tähän liittyen, ettei nykyinen työllisyyspolitiikkojen suuntaviivapaketti sisällä naisten työllisyyttä koskevaa erityistä suuntaviivaa.

4.4 ETSK katsoo, että merkittäviä tuloksia voidaan aikaansaada siten, että jäsenvaltiot jakavat kokemuksia aihealueista, joilla on vaikutuksia naisiin ja köyhyyteen. Niitä ovat eläketarjonta, sosiaaliturvajärjestelmät, teiniraskaudet, naisiin kohdistuvan väkivallan, myös naiskaupan, poistaminen sekä naisten vankeusrangaistukset.

4.5 Monet jäsenvaltiot ovat sitoutuneet Pekingin toimintaohjelmaan (syyskuu 1995), jossa hallituksia kehoitetaan arvioimaan palkattoman työn arvo taloudelle. Kymmenen vuoden jälkeenkin jäsenvaltiot eivät ole kuitenkaan kehittäneet mittausta- ja seurantajärjestelmiä tämän toteuttamiseksi. Jäsenvaltioita tulisi kannustaa tähän sen lisäksi, että niiden tulisi saattaa ne osaksi valtakunnallista tilastointiaan.

4.6 Euroopan tasa-arvoinstituutti aloittaa toimintansa vuonna 2007. Koska sukupuolinäkökohdat laiminlyödään politiikoissa, joilla pyritään vähentämään köyhyyttä EU:ssa, tästä seuraa, että sukupuolen ja köyhyyden välistä suhdetta ei juuri-kaan ole tarkasteltu tutkimus- ja tilastokirjallisuudessa. Tämän muuttamiseksi instituutille on osoitettava asianmukaiset määrärahat. ETSK on jo esittänyt tasa-arvoinstituutin perustamisesta antamassa lausunnossaan huolensa siitä, että asianomaisessa asetusehdotuksessa tätä ei ole täysin taattu.

4.7 Tästä syystä ETSK tekee ehdotuksen eräiksi ensisijaisiksi aloiksi. Uuden instituutin tulisi tehdä perusteellinen sukupuolinäkökulmaan perustuva analyysi olemassa olevista tietokokonaisuuksista.

4.8 Toinen sukupuolta ja köyhyyttä koskeva aihealue, joka vaatii erityishuomiota, on kysymys köyhyyden vaikutuksista naisten fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen.

4.9 Kolmanneksi näyttää siltä, että tutkimuksia on tehty vähän myöskin siitä, mitä naiset ajattelevat köyhänä olemisesta ja miten he siihen suhtautuvat, sekä siitä, kokevatko naiset köyhyyden miehiin nähden eri tavalla.

Bryssel 29. syyskuuta 2005

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean

puheenjohtaja

Anne-Marie SIGMUND